

Det finnes en gruppe som stadig får sine menneskerettigheter krenket i helsevesenet. Nå prøves overgrepene i psykiatrien endelig i retten.

En kamp mot tortur i Norge

KRONIKK

Lene Auestad (Dr. i filosofi fra Etikkprogrammet, UiO), 9. apr.

En gruppe mennesker er i praksis rettsløse i dagens Norge. 26. februar 2024 overvar jeg rettsmøtet i Høyesterett: Inger-Mari Eidsvik og Merete Augusta Nettet mot Den norske stat. Saken gjaldt ulovlig tvangsmedisinering med antipsykotika, isolasjon/skjerming og beltelegging som Eidsvik og Nettet har vært utsatt for over en rekke år mens de har vært i statens varetekt i psykiatriske institusjoner.

Menneskerettighetsbruddene er ikke tvangsinnleggelsene, men tvangsmedisinering og andre tvangstiltak under innleggelsene. Det de to har vært utsatt for, mener de strider mot Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, artikkel 3: «Ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.» Og artikkel 8: «1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse. 2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

Tvangsmedisineringen har vært i strid med retten til privatliv, argumenterte professor Mads Andenæs, som fører saken for Eidsvik og Nettet i Høyesterett. Videre har skjerming, isolasjon og beltelegging vært utført på en tilfeldig måte, uten grunnleggende rettssikkerhetsgarantier og uten at lovens vilkår har vært oppfylt. De faktiske forholdene er dokumentert i journalene. Vilkårene for adgang til tvangsmedisinering er regulert i Lov om psykisk helsevern, blant annet skal behandlingen med stor sannsynlighet føre til helbredelse eller vesentlig bedring, eller pasienten skal unngå en vesentlig forverring, og den positive virkningen skal klart oppveie eventuelle bivirkninger. Som Ketil Lund har påpekt, er vilkårene ikke oppfylt, i og med at bedringsvilkåret er oppfylt i bare 10–20 prosent av tilfellene. Og de psykiske, motoriske og metabolske bivirkningene pasienten risikerer ved bruk av antipsykotika, er alvorlige.

«Ingen har tidligere lyktes med å føre en slik sak for retten»

Eidsvik og Nettet har blitt traumatisert etter grove integritetskrenkelser – herunder isolasjon, beltelegging og tvangsmedisinering med antipsykotika med alvorlige bivirkninger, som har vært gjennomført på en nedverdiggende måte – ved at de har blitt holdt fast og sperret inne når de har vært i en sårbar posisjon som psykisk syke og frihetsberøvet. Saken er av stor betydning både for hvordan de to kan bli behandlet i fremtiden og for en større gruppe mennesker som risikerer ulovlig behandling og tvangstiltak.

Staten som motpart har villet avvise kravet fordi de hevder Eidsvik og Nettet ikke har rettslig interesse i å få prøvet om de har vært utsatt for menneskerettighetsbrudd. Staten hevder blant annet at søksmålene ikke ble fremsatt innen rimelig tid. Det var diskusjon i retten om hvorvidt «rimelig tid» var et minstekrav, og om tolkningen av hva dette innebærer. Men det virker plausibelt å anta at man etter en psykoseinnleggelse for det første trenger tid på å komme seg og bearbeide traumatiske opplevelser, og for det andre innsamle det materialet som trengs for å føre en sak. Dertil er det et tredje hinder, som partshjelperen Den Internasjonale Juristkommisjon, Norsk Avdeling (ICJ Norge) ved advokat Kaare Andreas Shetelig særlig understreket – det at det ville være økonomisk umulig, ikke bare for Eidsvik og Nettet, men for de aller fleste av oss, å føre en slik sak mot Staten. Ingen har tidligere lyktes med å føre en slik sak for retten, og uten ICJ-Norges pro bono-prosjekt kunne heller ikke denne saken blitt reist. Statens tolkning av «rimelig» virker derfor svært urimelig.

Nå har høyesterettsdommer Hilde Indreberg foreløpig konkludert at saken har blitt for ufullstendig behandlet. Forhandlingene fortsetter derfor 11. april 2024. Fra å ha hatt hovedfokus på tidskravet, vil Høyesterett nå ta stilling til om de har rettslig interesse i å få saken prøvet for domstolene. Hvis Eidsvik og Nettet vinner frem den 11. april 2024, vil saken bli sendt tilbake til Tingretten som vil behandle den materielle siden av saken, altså deres påstand om at de har vært utsatt for menneskerettighetsbrudd i psykiatrien. Det har tatt domstolene over to og et halvt år å avgjøre om Nettet og Eidsvik kan få prøvet

om de har vært utsatt for menneskerettighetsbrudd. Saksgangen så langt kan ikke anses som noe annet enn trenering fra statens side. Hvis Eidsvik og Nettet taper, vil saken bli klaget inn for Den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Utfallet er av stor viktighet for mange, som så langt er rettsløse.

Del artikkelen

KRONIKK

VICTORIA OFTESTAD 16. mai

En gang var korsang en selvsagt del av den alminnelige utdannelsen. Og det tror jeg vi kan lære noe av.